

Галік Кацярына Міхайлаўна

Дзяржаўная ўстанова адукацыі «Жамчужненскі яслі-сад», аг. Жімчужны, Рэспубліка Беларусь, buglai93@mail.ru

СЭНСОРНАЕ РАЗВІЦЦЁ ДЗЯЦЕЙ ДАШКОЛЬНАГА ЎЗРОСТУ ПА МЕТОДЫЦЫ МАРЫІ МАНТЭСОРЫ

Артыкул асвятляе праблему сэнсорнага развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту, раскрывае сутнасць паняцця «сэнсорнае развіццё», распавядае пра накірункі педагагічнай дзейнасці, пра навучальныя «Монтэсори-матэрыялы» для сэнсорнага развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту. Артыкул адрасуецца выхавальнікам дашкольнай адукацыі, студэнтам устаноў вышэйшай адукацыі.

Ключавыя словы: сэнсорнае развіццё; пачуццёвы вопыт; аналізатары; сэнсорныя здольнасці; сэнсорныя эталоны; эстэтычнае пачуццё.

Galik Ekaterina Mikhailovna

Zhemchuzhny Nursery-kindergarten, ag. Zhemchuzhny, Belarus, buglai93@mail.ru

SENSORY DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN ACCORDING TO THE METHOD OF MARIA MONTESSORI

The article covers the problem of sensory development of preschool children, reveals the essence of the concept of “sensory development”, tells about the directions of pedagogical activity, about educational “Montessori materials” for the sensory development of preschool children. The article is addressed to teachers of preschool education, students of higher education institutions.

Key words: sensory development; sensory experience; analyzers; sensory abilities; sensory standards; aesthetic sense.

Уводзіны. Сэнсорнае развіццё — гэта развіццё ўспрымання дзіцяці і фарміраванне яго ўяўленняў аб знешніх уласцівасцях прадметаў: іх колеры, форме, велічыні, становішчы ў прасторы, паху, гусце, цэласнасці. Сэнсорнае выхаванне стварае неабходныя ўмовы для фарміравання псіхічных функцый, якія маюць першараднае значэнне для магчымасці далейшага навучання.

Асноўная частка. У дашкольным узросце адбываецца ўзбагачэнне пачуццёвага вопыту праз удасканаленне работы розных аналізатараў (глядзельнага, слыхавога, тактыльнага, рухальнага, нюхальнага, смакавага).

Пазнанне навакольнага свету і яго аб'ектаў, іх асновавальных геаметрычных і дынамічных уласцівасцяў, законаў прасторы і часу адбываецца ў працэсе практычнай (пазнавальна-даследчай) дзейнасці. Засвоіць сэнсорны эталон — значыць не проста правільна называць тую ці іншую ўласцівасць прадмета: неабходна мець выразныя ўяўленні для аналізу выдзеленых уласцівасцяў самых розных прадметаў у самых розных сітуацыях. Таму такое вялікае значэнне адводзіцца сэнсаматорным дзеяннем. Каб пазнаёміцца з прадметам практычна, яго трэба памацаць рукамі, сціснуць, пагладзіць, пакатаць, панюхаць і г. д.

У адукацыйнай дзейнасці з дзецьмі дашкольнага ўзросту па сэнсорнаму развіццю намі вырашаюцца наступныя задачы: фарміраванне сэнсорных здольнасцяў у дзяцей праз адукацыйную дзейнасць, сістэм сэнсорных эталонаў, уменняў самастойна прымяняць сістэмы эталонаў у практычнай і пазнавальнай дзейнасці.

Марыя Монтэсори лічыла, што сэнсорнае развіццё цесна звязана з эстэтычным. Чым больш чалавек здольны адчуваць тонкія адрозненні каляровых адценняў і музычных тонаў, вытанчаным водараў і густаў, тым больш ён схільны ўспрымаць і атрымліваць асалоду ад прыгажосці навакольнага свету і тым больш развіта яго эстэтычнае пачуццё. Марыя Монтэсори таксама адзначала сувязь сэнсорнага развіцця з развіццём уяўлення, бо вытанчаныя органы пачуццяў могуць вылучаць малапрыкметныя ўласцівасці, дэталі аб'ектаў знешняга свету, якія паслужаць выдатнай асновай для стварэння незвычайнага ладу. Першыя працоўкі М. Монтэсори былі накіраваны на развіццё сэнсорнага ўспрымання і матарыкі. Кожнаму дзіцяці ад прыроды дадзена быць разумным і паспяховым чалавекам. Задача дарослых — проста дапамагчы яму раскрыць свой патэнцыял, навучыць яго самастойна пазнаваць свет. Старанна распрацаваныя ёю дапаможнікі нясуць у сабе навучальную задачу і дапамагаюць развівацца дзецям у самых розных накірунках. У кожнага з гэтых матэрыялаў вялікі патэнцыял і творчыя магчымасці [1].

Навучальныя «Монтэсори-матэрыялы» прадстаўляюць сабой нешта сярэдняе паміж навучальнымі дапаможнікамі, развіваючымі цацкамі і бытавымі прадметамі. Прадметам гульні можа стаць любая рэч: тазік, сіта, шклянчак, лыжка, сурвэткі, губка, крупы, вада і г. д. Але ёсць і адмысловыя класічныя «Монтэсори-матэрыялы» — знакамітая Ружовая вежа, Карычневая лясвіца, формачкі-ўкладшы. Такія гульні заўсёды можна выкарыстоўваць з навучальнымі мэтамі: гэта могуць быць звычайныя прышчэпкі для бялізны, канцылярскія каляровыя сашчэпкі, арэшкі каштанаў у дыдактычных гульнях з дзецьмі для развіцця тактыльнасці, мыслення, дробнай матарыкі рук, каляровага ўспрымання, запамінання геаметрычных фігур; розныя геаметрычныя целы (кубікі, цыліндры і г. д.), шыльды, дошчачкі, рамкі, якія маюць

розны колер і фактуру; прадметы з элементамі шнуровак — для развіцця дробнай маторыкі і бытавых навыкаў. Для трохгадовых дзяцей, якія часам не могуць ні вызначыць колер, ні назваць яго, мэтазгодней ужываць мяккія дапаможнікі, з дапамогай якіх можна правесці гульні «Пасадзі клумбу», «Збяры садавіну». Дзецям прапануецца заданне: прышпіліць да гузіку жоўтага колеру жоўтую кветку, да гузіку блакітнага колеру — блакітную кветку і г. д. Такім чынам, спачатку фарміруецца паняцце «такі ж», затым ідзе запамінанне кветак, іх назваў. Для больш старэйшых дзяцей заданне «Пасадзі клумбу» можна ўскладніць: прыдумай кветкам сярэдзінкі іншага колеру. Заданні спрыяюць развіццю маторыкі пальцаў, арыентацыі ў прастору бакоў планшэта, запамінанню кветак, а таксама выходзяць уседлівасць, засяроджанаць, самастойнасць. Таксама магчыма выкарыстанне планшэта са звычайнымі тонкімі разіначкамі, якія дзіця нацягвае па любой задуме або з канкрэтным заданнем. З дапамогай гэтай карыснай цацкі можна «намаляваць» разіначкамі лічбы, літары, геаметрычныя фігуры, узоры і г. д. Дзіця атрымлівае ўнікальную магчымасць «прачуць пальцамі» форму геаметрычных фігур, лічбаў і іншых сілуэтаў. Гуляючы з планшэтам, развіваецца ўвага, логіка і абстрактнае мысленне.

Галоўны прынцып сістэмы Мантэсоры — навучыць асноўным прыёмам даследча-пошукавай дзейнасці пазнання навакольнага свету. Праграма Мантэсоры прадугледжвае засваенне дзецьмі формы, колеру, велічыні прадметаў, развіццё ў іх слыхавога, тактыльнага і іншых аналізатараў, выкарыстоўваючы разнастайныя дыдактычныя гульні. Матэрыялы для развіцця пачуццяў развіваюць розныя сферы пачуццяў, такія як дотык, густ, нюх. На іх дзеці вучацца слухаць цішыню і гукі, адрозніваць вагу, колер і форму прадметаў («Вызначы прадмет па паху», «Успомні, як яны пахнуць», «Скрыначкі з пахамі», «Ціха і гучна», «Адгадай, што гучыць», «Ідзём і танцуем», «Высокі і нізкі гук», «Званочкі», «Шумлівыя скрыначкі», «Што чуваць», «Цудоўны мяшчак», «Вызначы навобмацак», «Даведайся фігуру», «Адгадай, што ўнутры»). Матэрыялы для адрознівання памераў прадугледжваюць маніпуляцыі з Ружовай вежай, што складаецца з дзесяці кубікаў розных памераў. Прамая мэта — фарміраванне паняццяў «вялікі», «маленькі»; ускосная мэта — развіццё маторыкі, каардынацыі рухаў, уменні парадкаваць прадметы. Кантроль над памылкамі: калі зададзены парадак пабудовы вежы не захаваны, то памылка вызначаецца зрокава або з дапамогай рук. Матэрыялы для адрознівання колеру — каляровыя шылды (скрыня 1 змяшчае па дзве таблічкі жоўтага, чырвонага і блакітнага колераў). Прамая мэта — распазнаванне асноўных колераў; ускосная мэта — развіццё дробнай маторыкі («Знайзі кветку для матылька», «Пастаў кветкі ў вазу», «Лавіся рыбка», «Збяры бусы»). Матэрыялы для адрознівання структуры паверхняў і матэрыялаў прадугледжваюць выкарыстанне клавійнай дошкі. Сярод матэрыялаў для адрознівання смакавых якасцяў выдзяляюцца смакавыя банкі. З мэтай дыферэнцыяцыі ўспрымання з дапамогай смакавых адчуванняў, распазнавання смакавых якасцяў рыхтуюць чатыры растворы: салодкі (раствор цукру), салёны (раствор солі), кіслы (раствор воцату або цытрыны), горкі. Кантроль над памылкамі адбываецца з дапамогай паўторнага параўнання. Праводзяцца таксама гульні «Вызначы на смак», «Смакавыя банкі», «Назаві смак прадуктаў». Для ўспрымання тэмпературных адрозненняў выкарыстоўваюць цёплыя збаны (восем металічных збаноў) [2].

Заклучэнне. Сэнсорнае выхаванне з'яўляецца падмуркам гарманічнага развіцця дзяцей. Мантэсоры-матэрыялы служаць найважнейшым сродкам сэнсорнага выхавання дзяцей, якое складае аснову навучання дзіцяці ў дашкольным і малодшым школьным узросце. Гэтыя матэрыялы ўладкованыя так, каб дзіця могло з іх дапамогай удаканальваць перш за ўсё свае практычныя ўменні і навыкі.

Спіс цытаваных крыніц

1. Морозова, О. В. Дошкольный возраст: сенсорное развитие и воспитание / О. В. Морозова, Е. И. Тихеева // Дошк. воспитание. — 1993. — № 5. — С. 54—55.
2. Плеханов, А. Педагогическая теория и практика Марии Монтессори / А. Плеханов // Дошк. воспитание. — 1989. — № 10. — С. 66—70.

УДК 373.2.091.212.3

Демченко Елена Петровна, кандидат педагогических наук, доцент
Винницкий государственный педагогический университет имени Михаила Коцюбинского,
Винница, Украина, d_elena_pr@ukr.net

ОСОБЕННОСТИ ОРГАНИЗАЦИИ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ РАБОТЫ В УЧРЕЖДЕНИЯХ ДОШКОЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ ПО РАЗВИТИЮ ДЕТСКОЙ ОДАРЁННОСТИ

Статья посвящена актуальному вопросу организации деятельности педагогических работников в сфере дошкольного образования по развитию способностей и одарённости детей. Показано, что на этапе дошкольного детства в поведении и деятельности детей уже проявляются на уровне выше среднего творчество, общие и специальные способности. Обоснована важность осуществления целенаправленной работы со способными и одарёнными детьми, начиная с первых лет жизни. Определено, что такая деятельность является сложным и противоречивым педагогическим процессом, который имеет ряд особенностей, что обусловлено